

ahogy a padlófűtés meglangyosította a kifolyt béliszapot. Felemeltem a tekintetem a hamis szappantartó dobozról, és azóta, amióta beléptem a fürdőszobába, először néztem ki az ablakon.

A fürdőszoba a második emeletről egyenesen a fjordra nyílt. A szomszédból nem lehetett idelátni, legfeljebb azokról az óceánjáró hajókról, amelyek nyaranta úgy úsztak fel a Sogne-fjordon, mintha úszó társai lennének a kakashalmi öregotthonnak. Sokemeletes öregotthonra hasonlítottak azok is, fedélzetükön a napernyők alatt amerikai, német vagy spanyol nyugdíjasokkal. Ezek a nyugdíjasok azonban itt Kakashalomnál aligha Arve fürdőszobájába néztek be. Sokkal inkább a túlsó partra, ahol a Sogne-fjord első számú turistaattrakciójaként a Bolond-vízesés zúdult alá kétszázharmincegy méter magasból. Annak ellenére, hogy naponta kétszer fél órát autóztam oda-vissza a vízesés melletti szállástól Kakashalomig, hatalmas kerülőt téve a táj sajátos domborzata miatt, légvonalban a Bolond-vízesés és Kakashalom között alig volt néhány száz méter.

A sűrű hóeséstől még lassabban világosodott ki akkoriban délelőtt. Délután pedig még hamarabb elveszett a világ a csillogó szürkességben. Napközben a havazáson átszivárgó fényben sejtelmem sem volt, hogy az ég melyik pontján található a Nap. Néha abban is kételkedtem, hogy biztosan feljött-e reggel. Idegen planétán éreztem magam, amelyet egy kísérteties, a láthatatlanságig kifakult égitest világít be.

A béliszapos fürdőszobából kinézve aznap délután egyszerre azt vettem észre, hogy nem kavargó hóesésre látok. Miközben minden figyelmemet az kötötte le, hogy Arve meg ne fulladjon, és hogy mi van a pelenkájában, aközben eltakarodtak a hófelhők. Az égbolt kiderült, és hatalmasra tárult. Az ablakon keresztül egyszerre olyan szemképráztató panoráma nyílt rám, hogy egy pillanatra nekem kellett megkapaszkodnom a krumppliszászszerű Arve vállában. Beleszédültem a látványba.

A ragyogóan kék égen nem egy másik égitest sütött, ahogy azt a hóeséses napok alatt néha hittem, hanem a Nap. Olyan volt, mint egy hosszú idő után előkerült ismerős, aki az alatt, amíg nem láttuk, megváltozott. Nem volt benne semmi abból a vak dölyfösségből és tompa kíméletlenségből, ami az Egyenlítőnél jellemezte. A bölcs bnokimók szelíd főszellemére emlékeztetett a bolygótáncból, még ha olyan jelmezt hordott is, amelyet a bnokimók a sivatag közepén sohase láthattak.

Ez a Nap egészen alacsonyan járt, gurulni látszott a hegygerincen. Nem akart erőszakos lenni – talán nem is futotta volna az erejéből. Mégis teljes, ragyogó pompájában sütött, és elkápráztatott. Nemcsak az égen volt otthon, de idelent a havon is, ahol millió szilánkra tört, és sziporkázva visszacsillogott.

Darvasi László

VALAMIT AZ IRODALOMRÓL

– Hol van a prémes sapka? – kérdezte apám, amikor meglátogattam a tanyáján. Ültünk a konyhában, hallottam a fákat. A tanya körül magasodó nyírek engedtek a szellőkéseknek, táncoltak és énekeltek. Beledőltek a légmozgások örvényébe, boldogan recsegték, mintha a szürke eget döfködték volna. Apám ki fogja vágatni őket. Mondta

korábban is. Többször megmondta. Kivágatja ezeket a szarokat. Por támad a földúton, lassan közeledik a fehér gomolygás, emberek jönnek, leugranak a platóról, seszínű overall és simléderes sapka. Fűrész, elosztó, zsinórok, drótok, szakértelem.

- Harap a kutya?
- Csak naplemente után.
- Akkor kösse meg, öreg.
- Meg van kötve.
- Ezek azok a fák?
- Ezek.

Lehajtottam a vodkát, amit apám elem tolt, ingattam a fejemet, és körbenéztem. Volt néhány nő, szokásosan. Mezítelen testek, ilyen-olyan magazinokból, a falra tűzve. Apám szorgalmasan cserélgette őket. Egy nő Kaliforniából. Vagy Hamburgból. Egy francia nő, háttérben a nagy seggű, karcsú torony. De egyetlen nőnek sem volt bérelt helye. Hallottam közben a kakasokat. Apám kakasokat tart. Tyúkot nem nevel, csak kakast. Amikor a kakasok egymást basszák, az egyiknek olyan a hangja, mint a búbolandó tyúknak. Elvékonyul a hang, mint a nyálás szájjal fújt gyereksíp. A másik meg vijjog, mint a héja. Aztán cserélnek, és nem csak helyzetet, de hangot is.

Apám a prémes sapkáját kereste rajtam.

Apám sok mindent elvesztett az életében. Amióta csak az eszemet tudom, voltaképpen ezt a prémes sapkát kereste. Mindezek tetejébe nehéz sorsa volt.

Úgy szokták mondani a huszadik századról, hogy nehéz és fárasztó időszak. Apám is gyakran járt mezítláb. Elképzelem a kisfiút az Alföld napszitta panorámájában, klottgatyában van, nézi a trágyadomb szörnyetegét, hogyan nőtt ekkorára, zörögnek a majomkenyérfa barna termései, és persze az álmok. Kardozott a kórókkal, a nagyra nőtt gazzal, mint később én. Vagy bogáncsokkal dobálózni. Átázott papírdobozban kapta az ételt a kollégiumban. A takaró alatt falni a meggyes pitét. Fagyoskodott a templomban a Szentanya előtt, a futópálya fakóvörös salakján. Apám futott. Jó futó volt, a legjobb az évfolyamában. Éhezett is, azt hiszem. És például meghalt a testvére, a kisöccse. Fölakasztotta magát a pajtában a tejfehér lámpazsinórral. Nem minden huzat lengeti a testet. Ő talált rá, jött haza a kollégiumból vagy honnan, elmesélte, azt mondta, még lüktetett a kisfiú bokáján az ér, de már nem élt.

Hogyan lüktet, ami nem él, én azt nem tudom.

Apámat a mostohaapja nem szerette.

Apám kakasokat tart.

Három nagy fémvázás, többlyukú konténer egymás mellett, hátul, a kert oldalában. Apám fehérre festeti a gyümölcsfák törzsét, mint az oroszok. Apám nyitja és csukja az ajtókat, jön és megy, csoszog a kertjében, húzza a lábát. Szokta mutogatni a kakasait, mint valami műalkotásokat. Ahogy ülnek a faléceken. Fogja a kilincset. Teker rajta. Zárja és nyitja az ajtót. Szeretem a kezét. Szeretem apám kezét, ez a testrészt nekem igazán rokonom, vagy nem is tudom, olyan, mint egy ismerős. Soha nem ütött meg. És nem is fogott meg, nem tartott, azt hiszem.

Apámat az anyja nem szerette, de erről soha nem beszél. Erre nem szívesen emlékezik. Arról sem beszél, hogy talán ő sem szerette az anyját. Szerintem nem szerette. Onnan gondolom ezt, hogy az anyjáról soha nem beszél, csak az apjáról, az igaziról. Apám apja, aki elhagyta a feleségét, de legalábbis nem tért vissza hozzá, vagy meghalt, eltűnt a háborúban, lelőtték, nem tudom. Soha semmi közöm nem volt hozzájuk, a nagyszüleimhez. Kicsit árnyalok a dolgon. Apám az apján, vagyis az én nagyapámon kívül a prémes sapkáról is sokat beszél. Szerette azt a sapkát, ő, de mennyire.

Nekem is van tanyám.

Különben egy tanya nem olyan rendkívüli dolog. Csak dolgozni kell, mérni, mértéket tartani, tervezni, előre látni. Kifizetni az adót, a járulékot, a hivatalt. Írni ezt és azt. Bevallásokat. Leveleket. Másolatokat. Leírni azt, amit más is leírt. Aztán pedig olyat is megírni, ami apámnak vagy anyámnak nem tetszik. Ez a tanya. Illetve olyat is meg kell írni, ami senkinek nem tetszik. Mondjuk, még nekem sem. Olyat is megírni, amit a legszívesebben mélyen elhallgatnék. Viszont, tetszik, nem tetszik, pénzt kapok érte. De amit elhallgatok, mert végül is megteszem, elhallgatok ezt és azt, kényelemből, feledékenységéből, gyávaságból, mindegy, azért is kapok pénzt. Ez egy üzlet. Apám és anyám és mindenki, aki hozzájuk tartozott és tartozik, üzlet nekem. Eladom őket, az enyémeik maradnak. Tessék, lehet használni őket, apámat, anyámat, az egész kibaszott rokonságot. Nem működnék? Nem baj. Nincsen csőd. Nincsen. Ez akkor is üzlet. Ilyen a dolog természete.

Nekem is van kakasom. De van gyöngytyúkom, kacsám, libám, még pulykám is. Egy páva a drótkerítésnél legyezget a tollaival, és dalol nekem. Megírom, hogyan dalol az a páva. Néha elviszem valamelyik pávámat szépségversenyre, és nyerek. Hol nyerek, hol nem, ez is üzlet.

Errefelé mindenkinek van tanyája, én se különbözöm az itteniektől. Ha nem lenne tanyám, azt hiszem, akkor se különböznék a szomszédaimtól vagy az apámtól és az anyámtól, mert az nem olyan, hogy ha van tanyád, apád és anyád, akkor másmilyen vagy. Nem vagy másmilyen. Nem nagyon. Azt hiszem. Nekem van tanyám. Ez az otthonom. Szóval írok róla.

Az anyámnak is nehéz sorsa volt.

Ülni egyedül az árokparton, papsajtok, kamillavirágok és repcék között. Egy kislány, fehér combjára kicsi tükröket fest a fény. Egy kislány rózsaszín, szomorú pinával. Dúdolni egyedül az alkonyat mocsarában. A téli kályha duruzsolása, pattog a fa, néha szürke füst szusszan ki a vastüdőből. A szomszéd szobában dalol a rokonság, pohárral ütök az asztalt, nem ugat a kutya, de remeg a lánc. Egy nagy, idegen, kedves rokonság. Neki, az anyámnak a nővére halt meg, fiatalkori fehérvérűségben. Egy táncos kis zseni, aki egyszer csak leül a hideg földre, majd lassan eldől. A szoknyájának nem volt ideje meggyűrődni. Anyám a nővére árnyékában élt, de amikor a nővére meghalt, akkor se lett könnyebb neki. Pedig az ilyesmiben reménykedhet az ember. Kiérni a fényre, a napfényre, érezni, hogy nemcsak vakít, de melegít is. Aztán persze rájött anyám, hogy aki elmegy, nem megy el. Bizonyos dolgok velünk maradnak, kapaszkodnak belénk, mint a bogáncs, és amíg élünk. Úgy kapaszkodott beléje a nővére, hogy visszahúzta. Le a sárba. Itt vagytok mindannyian, élők és holtak, bűnök és ártatlanságok, árnyak és halálos délibábok, és maradtok. Ez az üzlet.

Anyám néha az apám nevéen szólított.

Furcsa lobbanások a szemében, és rám mondta az apám nevét.

– Te rohadt gecí – mondta anyám, és bedobta a pénzt a játéképbe. Milyen finom, kis halk csörgés.

Apámnak meg kellett a prémes sapka.

Azt hiszem, mind a ketten, az apám és az anyám, úgy érezték, és talán joggal, hogy nem szeretik őket a szüleik. Elhanyagolják őket. Nem tesznek meg mindent értük. Átnéznek fölöttük, mint a bogarakon. Anyám édesapja is elhalálozott a háborúban. Eltűnt akkoriban, amikor pörkölődtek és füstben fulladoztak a földrészek. Talán úgy döntött, nem jön haza. Mert minek. Nem érdemes. Nem jött vissza a nagyapám a lánya miatt.

Amikor az apám anyja meghalt, írt még egy testamentumot, hogy vége van, el kell menni, hogy legyen, és így is lett. Rák. Nagymamám meghalt rákban. Nagyon szép levelet írt. Olvastam. Örzőm.

Ezek a családi események az úgynevezett huszadik században történtek, annak is a derekán. Régen. De ami egykor volt, friss maradt. Eleven maradt, mint a rothadó hús. Mert ami rothad, abban van élet, ezt tudjuk. Üzlet. Rohad és üzlet.

A huszadik században az emberek korábban haltak meg, mint ahogy kellett volna, illetve ahogyan rendeltetett nekik. Jóval többet dolgoztak a túlélésért, mint amennyit kellett volna. Többnyire mással foglalkoztak, mint amivel kellett volna. A sors külön üzleteivel kellett foglalkozni, kurva sok mellékessel, na és ez volt a sorsszerűség, a hely szellemének hevülete és inspirációja, ahogy mondják, valami ilyesmi. Van, mondjuk, egy prémes sapkád. De nem azzal foglalkozol, hogyan mutat rajtad, miféle alkalomra vedd föl, hogyan és mikor hordd, hanem azzal, hogy eltűnik a háborúfüstös ég alatt az apád, meghal az anyád, fölköti magát a testvéred, a nővéred eldől. Passzé. Az ember azzal foglalkozik, hogyan élje túl, hogyan bírja ki, viselje el, és mégis mennyi minden egyéb az eszébe jut. Tulajdonképpen csodálatra méltó dolog. Amikor megszületünk és cseperedünk, alapvetően nem erre számítunk. Korántsem gondolunk ennyi teendőre. Nem arra kalkulálunk, hogy kibírjuk, hogy elteljen velünk az idő, hanem hogy legyen más is, egy halvány erdősáv, valami ösvény, kövek közt zubogó patakvíz, az ég alatt zizegő papírsárkány, buborék. A túlélésen túli, nagy reményt keltő terület. Aki túlélte a huszadik század ilyen és olyan megpróbáltatásait, az ettől fogva komoran csodálkozhatott. El is hitte, és nem is, hogy volt, ami volt. Aztán azt meséled, amiről fogalmad sincsen. Szó szerint. Hogy azok nem olyan szavak. Nem olyanok. Viszont maradt az embereknek egy visszatérő kérdése.

Miért éppen én?

Ennek az időszaknak, vagyis az úgynevezett huszadik századnak az alapkérdésévé vált. Az ember mellett a tragédiák utcaseprőíi söprögettek.

Miért éppen én?

Miért nem a másik.

– Hol van a prémes sapka? – kérdezte apám.

– Te rohadék – mondta az anyám, és az apámat látta bennem.

Apám és anyám egy ideig, ahogy tudom, szerették egymást. Van, ugye, a szerelem. Van egy fényképes mappám. Benne tartom az esküvői képüket, két fiatal, szép ember, ragyognak. Apám fejébe húzva a prémes sapka. Egy másik képen az anyámon van a prémes sapka. Nevetnek, fehér a foguk, mint a porcelán. Ám aztán elváltak az útjaik, később, néhány év múlva. Kisgyerek voltam akkor. Az anyám azt mondta, hogy apám magával vitte a prémes sapkát.

– Hol a prémes sapka? – kérdezte apám, és elem tolt a újabb vodkát.

Gyűlölködve nézett rám. Ez érdekes volt, hogy gyűlöl engem, tulajdonképpen bánja, hogy vagyok. Nem ilyen szerzetet akart. Nem tudom, miféle utódot akart, de biztosan nem ilyet. Nem engem. Egy nem ilyen életet akart, és ebből a nem ilyen élethől következő valamit. Kibaszott magából valamit. Engem. Látom a szemén, azt gondolja, elfecsérelte a nevét. A nagyapámnak és a dédapámnak is volt prémes sapkája. Vannak fényképek róluk. Az akaratán kívül vagyok olyan, amilyen. Apám talán magát akarta újra és újra látni, nem ilyet, amilyen én vagyok. Néz rám, összeszűkül a szeme, és gyűlöl. Furcsa érzés. Fél. Attól is fél, hogy én vagyok, és hogy más vagyok. Nem olyan, mint ő. Hogy leszárom a sapkákat. És hogy van pulykám is. De mégis vagyok. Itt ülök előtte. És hogy

ezzel kellene valamit kezdeni. Nem tud ezzel mit kezdeni. Hallom a fákat, basznak kint a kakasok. Nekem vannak tyúkjaim is. Meg néhány kacszám. A páva rezegetti a tollait a kert végében, néha dalol. Az ember, mifelénk legalábbis, belemártja az ujját a mézbe, és aztán rázza a farkát, hogy van isten. Rázza, hogy legyen. Lesz is, azt hiszem. Arra gondolok, hogyha a gyűlölet nem félelem, akkor micsoda.

Amikor a bátyám meghalt, az apám nem ment el a temetésére. Úgy értem, a fia temetésére. Apámnak volt egy másik fia, egy másik házasságból. Szóval nem vagyok egyedül a gyűlölet mosogatóvizében. Apám a bátyámat sem szerette, nem is beszélt vele, szerintem kitagadta, hogy pontosan miből is, nem tudom, ezzel nem foglalkoztam. Apám összevezetett a fiával, aki a bátyám volt, fölteszem, vele is a prémes sapka miatt. Apám egész életében kereste a prémes sapkát, a bátyámtól is sokat kérte, anyámtól is folyamatosan, és most tőlem követeli. Holnap meghal. Meghal. Nem mozdul többé az a szép keze.

Apám nem hisz nekem, ezen már túl is vagyunk. Issza a vodkát, én is iszom. Mindenki iszik valamit. A meszet hígítani is lehet. Mész, lekvár, vér, geci, egyre megy.

Apám nem hiszi, hogy nem tudom, hol van a prémes sapka. Egy sapkát, amely esőben, hóban, szélben véd, nem lehet csak úgy elkótyavetyélni.

A bátyám, amíg élt, sokszor fölhevít, hogy van az apám, jár-e még a prémes sapkájában. Szerintem jár, mondtam, abban megy a lottózóba, a piacra vagy az orvoshoz. De igazán nem tudtam, így van-e. A bátyám a konyhában halt meg néhány éve, és ez már nem a huszadik században történt. Kérdés, meddig ér egy század. Embólia volt, azt hiszem. A bátyám lefordult a székről.

Nekem is van fiam. Az apám azt állítja, és nekem is mondta már, hogy nem tőlem van. Azt mondja, nem én vagyok a fiam apja. Nem lehet mindenkiről tudomást venni, megszokni, értelmezni egy másik embert, értem én, amikor neki a prémes sapka kell. Gondolom, ezért gondolja, hogy a fiam nem a fiam. Apám azt gondolja, hogy vele egy családi folyamat megszakadt. Ezek a folyamatok, egy prémes sapka vagy bármi miatt fölülírjuk a vér surrogátát, a fákat kivágjuk. Ne táncoljanak. Apám fél. Elgondolkodom azon, hogy a félelem mit növel. Ilyen folyamatok között élünk, úgy értem, nem veszünk mindenkiről tudomást. Jönnek utánunk, nem akarjuk őket. Nem ilyeneket akarunk. Viszont a prémes sapka marad. És a félelem is marad.

Anyámat hívtam telefonon, nem is szoltam semmit a dologról, de ő máris mondta, nem tud semmiféle prémes sapkáról.

Na, na, na, gondoltam.

És a valamikori esküvő anyámmal? A nász? Az álmok? A nagyszabású tervek?

– Rohadj meg – mondja anyám. Sistereg közben a játékgép. Nyeli a pénzt, a múltat.

Gondolkodtam sokáig, éveket, például azon is, mi van, ha nem is prémes az a sapka. Mondjuk, bundás. Vagy sima posztó. Filc. Nem tudom, sapkából is annyiféle fajta van. Nekem is van pávám.

– Apád megint rajtam keresi a prémes sapkát? – kérdezi anyám kárörvendő hangon.

– Nem tudom – mondom –, a prémes sapkát mindig keresi, hol rajtad, hol rajtam, mindenkin.

– De nem találja – nevet anyám.

– Mit mondott rólam az apád? – kérdezi az anyám, és már nem nevet.

– Mit mondott rólam az anyád? – kérdezi az apám.

– Tudom, kinevetett engem az anyád – dörögte az apám, amikor elmentem hozzá a tanyára. Szállt a nyárfák pelyhe, mint a hó. És a kakasok dolgoztak egymáson.

– A kurva anyádat – mondja apám, és élém tolja az újabb vodkát.

Elmúltak hetvenévesek. Azt hiszem, ez komoly dolog, hetvenen túl így, ennyire ragaszkodni egymáshoz, meg ahhoz, ami volt, és ami lehetett volna.

Nem ütöttem meg.

– Apám – mondtam neki búcsúzóul.

Hazamentem. Megöntöztem a virágokat. A szárnyasokat bezártam, a pávába bele-rúgtam. Volt borom. Ittam. Néztem a kertet, a tanyámat, a fülemben még ott volt az egymást baszó kakasok meghitt zenéje. Arra gondoltam, ha már idáig eljutottam, talán jó lenne ölni. Később fölpróbáltam a prémes sapkát a tükör előtt. Azt hiszem, jól állt. Arra gondoltam, ez is hiába, az ölés. Mert akit megölsz, veled marad. Akkor meg minek. Ez egy ilyen üzlet. Ne ölj. Hagyd őket elmenni, és menjenek is. Menjenek el sapka nélkül, csupaszon.

Menjenek el.

Bán Zoltán András

MUSA PANASZA

(Egy darab az „Álmok a kanapén” című sorozatból)

Ma rendkívül zavaros az általam kieszelt külvilág, Nagyságos Asszonyom, az esőt gilisztás pászmákban veri ablakomra a szél; álmos délutánra számítottam a kanapén, de már bealkonyult, és nem kis riadalommal látom, hogy közben egy palack vörös is legurult; egyszóval zsúfolt és sokféle elbeszélői csapdával fenyeget mai álmom a pamlagon; agyam tömegsírjának baráti halottai a szokottnál is fékeveszettebben zakatolnak, meg akar születni mindegyik, nem újjá, Nagyságos Asszonyom, hanem megszületni, egyáltalán lenni, hiszen ezek a kiszemelt és válogatottan kieszelt életkontárok csak általam nyerhetik el életes alakjukat. De bevallom, csupán ötletszerűen, céljaimnak megfelelően érdekelnek valóságos életük tényei – én teremtek, én oldok és kötök délutáni pamlagomon, jól tudják ezt ők is, e magyar és nemzetközi eszelősök, ezért most kórusban zengenek, vad kakofóniában, megszületni akarván, és mintegy másodszor – immár sikeresen – leélni agyonkontárkodott életüket; és a zúgolódás oly mérvű, hogy kénytelen vagyok egy pohár vörösborral visszanyelni őket, de páran – a leghangosabban Péterfy Jenő, Lina Schmalhausen, valamint Beethoven unokaöccse és az öreg Jókai – még így is kifénylenek a karból, Nagyságos Asszonyom, kiénekelnek, követelik világra segítségüket, noha a szívük mélyén mindegyiknek tudnia kell, hogy második életük se lesz egyéb csúfos kudarcnál és bukásnál, hiszen sikeres életpálya nem kapott helyet baráti halottaim tömegében; nem kaphatott, mivel így döntöttem, oldottam és kötöttem az életsorsokat, a magam életkontárságának megformált lehetőségeit.

És ahogy mindezt kieszeltem, és a szoba légtérébe hangosan belemondtam, elterpeszkedve a tagadhatatlanul kissé vörösborfoltozott kanapén, meghökkent gondolkodással érzem, Nagyságos Asszonyom, hogy ezenközben engem eszeltek ki, engem szemelt ki valaki, akit – hódolatul régi mesteremnek – az Elbeszélés Szelleme címmel tüntettek ki, és aki most egy kis zöld kígyócska alakját felöltve siklik kanapém lábaihoz; feltartott